

Over de oorsprong van allerlei woorden.

Kransje

In juli 2017 berichtte het *Antilliaans Dagblad*: “Het aanvragen en afhalen van een nieuw rijbewijs kan sinds maandag bij Kranshi.” Kranshi? *Kranshi* is in het Nederlands van Curaçao de aanduiding voor het stadhuis of de burgerlijke stand in Willemstad; het gebouw zelf wordt ook wel Kranshigebouw genoemd.

Waar komt dat *Kranshi* vandaan? De oorsprong ervan is Nederlands: het is de Papiamentse vorm van het Nederlandse *kransje*. Dit verklaart nog erg weinig: waarom zou iemand een stadhuis ‘kransje’ noemen? Daarvoor moeten we in de geschiedenis duiken.

PROTESTANTSE DAMES

In 1940 werd de burgerlijke stand in Willemstad gevestigd op het adres Curaçaostraat 50, in de wijk Otrobanda. Hier stond een oud, statig gebouw dat de bijnaam *Kranshi* droeg, en die bijnaam werd overgedragen op de burgerlijke stand: voor een paspoort moest je naar *Kranshi*. Het gebouw werd zo genoemd omdat hier sinds 1899 de vereniging voor protestantse dames ‘Eendracht maakt macht’ was gevestigd. Die vereniging, opgericht door domineesdochter Marie van den Brink, werd in de volksmond aangeduid met *dameskransje*, kortweg *kransje*. Eenzelfde betekenisovergang vinden we in zinsneden als ‘De bijeenkomst vindt plaats in Felix Meritis’, verwijzend naar een gebouw aan de Amsterdamse Keizersgracht dat naar een gelijknamig genootschap is genoemd. Ook *het Nut* (waarmee samenstellingen werden gevormd als *Nutsbibliotheek* en *Nutspaarbank*) is een verkorting, van de achttiende-eeuwse Maatschappij tot Nut van ’t Algemeen.

Toen de burgerlijke stand in Willemstad in het begin van de jaren zestig naar de wijk Scharloo verhuisde, verhuisde de naam *Kranshi* mee. Het oude gebouw werd voortaan aangeduid als Oude *Kranshi* of *Kranshi Bieu*: *bieu* is het Papiamentse woord voor ‘oud’; het gaat terug op het Spaanse *viejo*. Inmiddels is *Kranshi* naar de Roodeweg, in Otrobanda, verhuisd, opnieuw met medeneming van de naam.

ZEGEKRANS

Toen het *Kranshigebouw* rond 1900 genoemd werd naar (*dames*)*kransje*, was dat woord nog maar enkele tientallen jaren in het Nederlands bekend. In 1886 had de bekende schrijver Frederik van Eeden het minachtend over “het kletsend, snoevend, bitterend, vuilbekkend sociëteitsclubje, (...) in kleingeestigheid zeker niet onderdoend voor de beruchte *dameskransjes*”.

Het woord *dameskransje* was overgenomen uit het Duits. Aan het einde van de zeventiende eeuw kreeg het Duitse *Kränzchen*, letterlijk ‘kransje’, de betekenis ‘gezelschap dat om de beurt in het huis van een van de leden samenkomt’. Die betekenis kwam voort uit het gebruik dat bij muziekconcoursen en dergelijke het gezelschap dat de ‘zegekrans’ won, de verplichting had het volgende jaar als gastheer op te treden – een traditie die we bijvoorbeeld nog altijd kennen bij het Eurovisiesongfestival. In de achttiende eeuw ontstonden Duitse

Das Teekränzchen door Edouard Portielje (1861-1949).

samenstellingen als *Musikkränzchen*, *Lesekränzchen*, *Kaffeekränzchen*, *Teekränzchen* en *Damenkränzchen*, begrippen die alle ook in het Nederlands bekend werden. En die, zo blijkt, werden meegenomen naar gebieden overzee, bijvoorbeeld naar Curaçao.

PUNDA

Kranshi is dus weer gevestigd in de wijk Otrobanda. Ook de naam van deze wijk gaat terug op een Nederlands woord: *Otrobanda* is een Papiamentse vertaling van het Nederlandse *overkant*, en is samengesteld uit *otro* (‘ander’) en *banda* (‘kant’). De wijk ligt namelijk aan de overkant van de Sint Annabaai, althans gezien vanuit Punda, oftewel ‘De Punt’ – ook *punda* is een Papiaments leenwoord uit het Nederlands. *Otrobanda* en *Punda* vormen samen de historische binnenstad van Willemstad. Sinds 1888 zijn ze verbonden via de Koningin Emma-brug, een houten pontonbrug waarvoor het Curaçaos-Nederlands het woord *pontjesbrug* heeft; het is de enige drijvende houten draaibrug ter wereld, die als toeristische attractie geldt.

Ook Scharloo, de wijk waar *Kranshi* in de jaren zestig was gevestigd, is een Nederlandse naam. In de eerste helft van de zeventiende eeuw gaf de West-Indische Compagnie stukken grond aan Nederlandse boeren om het eiland te bebouwen, en een daarvan werd aangeduid met *scha(ar)loo*, wat waarschijnlijk hetzelfde was als *schaarbos* en *schaarhout*: ‘hakhbos, hakhout, stuk bos dat van tijd tot tijd wordt gekapt’. Het woord is een samenstelling van *schaar* (‘gewas’) en *loo* (‘bos’; tegenwoordig vooral gebruikt voor een open plek in het bos). Helaas was de naam slecht gekozen, want de grond was te hard om er gewassen op te verbouwen.

CHOLLER

Tegenwoordig is *Kranshi* gevestigd in Casa Blanca, het Witte Huis, aan de Roodeweg. Dit pand werd in de negentiende eeuw gebouwd als statig woonhuis. Later werd het gebruikt als pension en bordeel, en vervolgens als opvanghuis voor wat in het Curaçaos-Nederlands ‘chollers’ heten: drugsverslaafden, junks. Het woord *choller* is ontleend aan Papiaments *chòler* en gaat terug op het Latijns-Amerikaans-Spaanse *cholo*, dat oorspronkelijk gebruikt werd voor ‘halfbloed, mesties’ en terugging op een inheems woord op de Bovenwindse Eilanden: *cholo* (‘bastaardhond’). Het woord *choller* is inmiddels ook in de Nederlandse straattaal bekend, waarmee het de omgekeerde weg heeft bewandeld van *kransje*. ◀